

ONDERWIJSCOÖRDINATIE VAN DE ZUSTERS VAN BERLAAR

DOWNLOAD 25 van JANUARI 2022

Recht op ongelijkheid. Onderwijs op maat

Ik ken hem ondertussen al een aantal jaren: creatieve duizendpoot Tom Cox, directeur van de Middenschool Kindsheid Jesu (Hasselt). Via scholengemeenschap Sint-Quintinus (Hasselt – Stevoort – Zonhoven) leerde ik hem beter kennen. Sedert de fusie van de Hasseltse secundaire scholen tot vzw Secundair Onderwijs Sint-Quintinus in september 2020 is hij coördinerend directeur, welke taak hij met de directietaak van zijn school blijft combineren.

Dat hij met optimale studiekeuze en slaagkansen zowel voor kinderen als jongeren begaan is, is een understatement. Hij is niet te benauwd om ongekende en vernieuwende voorstellen te doen en de mogelijkheden die scholen hebben binnen de regelgeving maximaal uit te putten. Dat alles met één doel: jongeren aan boord houden en hun slaagkansen maximaliseren.

Het boek *Recht op ongelijkheid. Onderwijs op maat* (uitgegeven in 2019 in eigen beheer op 1.000 exemplaren, 145 pagina's) is een product van de *drive* die hij ook tijdens vergaderingen enthousiast kan overmaken.

In vijf hoofdstukken legt Tom uit dat, als het huidig onderwijssysteem voor veel kinderen niet meer werkt, dit een uitdaging vormt om het anders aan te pakken. Andere leerwegen, methodes en strategieën¹ zijn nodig als we willen dat geen enkel kind uit de boot valt. De verwachting van de auteur is dus hoog gestemd en het is duidelijk dat hij van leerkrachtenteams veel verwacht, omdat hij erin gelooft dat het ook kan.

In de intro – *The game is changing* (pp. 6 – 7) schetst Tom duidelijk het opzet. Een te groot aantal schoolverlaters zonder diploma aan de ene kant en een massa niet ingevulde vacatures aan de andere.

¹ Hier kan zeker ook verwezen worden naar het werk van Kim Bellens en Bieke De Fraine, *Wat werkt? Kenmerken van effectief basisonderwijs*,

Dit is een doodlopend straatje dat best doorbroken wordt: *We zullen leerlingen ongelijk moeten behandelen, ze meer op hun maat laten leren in dynamische en flexibele leeromgevingen. Dit versterkt hun leerprocessen. Ze zullen positieve onderwijsloopbanen hebben en volledig in hun talent komen zitten.* De vraag rijst wat we doen als we op grenzen botsen: leerkrachten zitten soms op hun tandvlees en ook de 'maakbaarheid' is niet eindeloos. Deze vragen namen we ook mee in het interview met Tom – zie verder. Maar hoe dan ook, in deze tijd waarin alle nadruk juist komt te liggen op 'gelijke rechten voor iedereen' als een dwingende mantra, is de titel alleszins uitdagend en wekt hij nieuwsgierigheid op.

Na de intro volgen vijf hoofdstukken, die een logische tred volgen: na het focussen op mogelijkheden, gaat het via leerlingen en leraren naar de school als geheel, om af te sluiten bij een hele reeks flexibele werkwijzen.

Samenvattend:

1. Focussen op mogelijkheden (pp. 11 – 23)
2. Ondernemende leerlingen (pp. 25 – 48)
3. Coachende leraren (pp. 51 – 65)
4. Krachtige scholen (pp. 67 – 109)
5. Flexibele werkwijzen (pp. 111 – 142).

We gaan nu in op enkele aspecten in de verschillende hoofdstukken.

Met het BOMA-model (pp. 18 – 20) kan het leren in een stroomversnelling komen: **b**etrokkenheid, **o**ntwikkelingskansen, **m**otivatie en **a**ctivatie. De vergelijkende analyse tussen vroeger en nu (pp. 21 – 22) is beslist de moeite en herkenbaar voor vele onderwijzers.

Leuven, Acco, 2012, 126 pp., boek dat besproken werd in de 34ste Nieuwsbrief van juli 2015.

In het hoofdstuk *Ondernemende leerlingen* argumenteert Tom dat leven en leren hand in hand gaan en dat elke leerkracht oog dient te hebben voor de zorgen van elke leerling. Zeg 'neen' tegen de *self fulfilling prophecy*, waarbij leerlingen vooraf al afgeschreven worden. Integendeel, stel hoge verwachtingen en leerlingen zullen beter leren. De auteur is terecht tegen *calimero's op school*, wat hij een echt systeemprobleem noemt (pag. 36).

De acht Europese sleutelcompetenties, door Vlaanderen uitgebreid tot 16, bieden een helder kader en geven talloze mogelijkheden om het onderwijs aan te passen aan de behoeften van de leerling.

In het hoofdstuk *Coachende leraren* zijn we het helemaal eens met de uitspraak dat de vlakke loopbaan van de leraar best transformeert naar een dynamische, maar... hier zullen de vakorganisaties, die tot nog toe halsstarrig vasthouden aan een weekrooster op basis van contacturen, dringend mee moeten evolueren...

In het vierde hoofdstuk *Krachtige scholen* komt het principe van 'gedeeld leiderschap' naar voren. Dit model is gebaseerd op vertrouwen, eerder dan op controle. Ook hier spreekt Tom Cox over 'flexibele uurroosters' en geldt dus dezelfde bedenking richting vakorganisaties...²

In het hoofdstuk *Scholennetwerken* (pp. 81 – 91) wordt goed aangegeven dat je onderwijs niet langer alleen kan maken. "Koning, keizer, admiraal, baas in eigen klaslokaal" is vandaag onmogelijk en dus werken de leraren best in teams. Ook dit geeft andermaal de terechte nood weer aan een schoolopdracht.

Maar de auteur weet ook wel dat een en ander tijd vraagt en dus geeft hij zeven interessante 'quick wins' (pp. 96 – 109), die je beslist zelf kan gaan lezen...

Tot slot volgen in het hoofdstuk *Flexibele werkwijzen* een hele reeks voorbeelden van individuele trajecten (pp. 136 – 142). Het zal aan elke leraar zijn om te bekijken wat hij/zij op dit moment van de loopbaan haalbaar acht, maar bij elk actiepoint worden de doelen duidelijk en concreet omschreven.

² Volledigheidshalve merken we op dat het 'VAR-principe' van pag. 75 pas verklaard wordt op pag. 113: vaststellen, aanpakken, realiseren.

Vermelden we nog dat op pagina 106 een citaat staat van Dylan William: *Zodra leerlingen een cijfer krijgen, stopt het leren*. Toms visie sluit goed aan bij het gekende en boeiende werk van William: *Cijfers geven werkt niet*, dat we besproken hebben in het katern Boekbesprekingen bij de 44ste Nieuwsbrief van juli 2020.

Het boek is fraai uitgegeven, aan de lay out is de nodige aandacht geschonken. Dat maakt het lezen zeker aangenamer. Er staan heel wat foto's in en de teksten worden gelardeerd met treffende citaten die de bedoeling van de auteur kracht bijzetten.

Voor leerkrachten die op zoek zijn naar concrete handvatten bij allerhande vragen vormt dit boek een goudmijn. Daar er niet echt een 'zoekfunctie' achteraan werd toegevoegd, is enige creativiteit bij het zoeken zeker een vereiste, maar dan is de leerwinst ook voor de leraar groter...

Directeurs, dit boek verdient zeker een plaats in de schoolbibliotheek.

OP INTERVIEW IN BERLAAR...

Drukke agenda's op elkaar afstemmen, het is niet altijd gemakkelijk, maar op 17 december 2021 lukte het om te Berlaar een inhoudelijk rijk gesprek met de auteur te voeren.

Tom, situeer jezelf met je eigen biografie.

Nadat ik enkele jaren les gaf in het secundair onderwijs en aan een lerarenopleiding werd ik in 2008 directeur van de middenschool Kindsheid Jesu. Samen met mijn collega's

ontwikkelde ik onderwijs dat inspeelt op de individuele leerbehoefte van iedere leerling. Deze inzichten deel ik graag in mijn boek 'Recht op ongelijkheid, onderwijs op maat'.

Sinds 2020 ben ik ook coördinerend directeur van de scholengemeenschap Sint-Quintinus. Het is mijn ambitie om in onderwijs zoveel mogelijk in te zetten op het werken in teams, zowel op directie- als lerarenniveau. Hierbij zie ik leiderschap als een cruciale factor: hoe meer leraren het beleid mee vormgeven, hoe groter de betrokkenheid is. Deze dynamiek zorgt voor een gunstig schoolklimaat voor het verbeteren van leerresultaten van leerlingen.

Eerder al publiceerde ik 'Leren leven met plezier' en 'Leren studeren met plezier' (2012) en 'Met flair naar het secundair' (2013). Met mijn boeken wil ik een bijdrage leveren aan een efficiënt, flexibel en dynamisch, op resultaten gericht onderwijsstelsel dat de ontwikkeling van toekomstige generaties jongeren bevordert, zodat zij allemaal kennis, vaardigheden en attitudes ontwikkelen om hun unieke plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt in te nemen.

Hiernaast engageer ik mij ook onder andere voor de Directiecommissie Secundair Onderwijs van Katholiek Onderwijs Vlaanderen, als bestuurder van de UHasselt en als voorzitter van LIEN-Vlaanderen³.

Hoe ben je tot het schrijven van dit boek gekomen? Wat is je ambitie met dit boek?

Ik vertrek vanuit mijn eigen ervaring: er zijn heel wat tools in het klas- en lesgebeuren die echt werken, daarvan wil ik getuigen. Het is dus vanuit mijn passie voor onderwijs dat ik dit wil delen met velen. Ik ga ook in op uitnodigingen om daarover in scholen te spreken.

In het boek staan zeer veel schema's en modellen, bijna als een tsunami: wat geef je als 'leeswijzer' aan de lezer om dit te ordenen?

Dat beseft ik, maar ik ben hier enigszins schatplichtig aan de uitgever, die meer voorstander was van "pluk en ga". Met andere woorden, de lezer wordt aan het denken gezet en neemt er die schema's uit die hij/zij kan vertalen naar de eigen situatie, dat wil zeggen: in die klas, met die leerling(en).

Leertrajecten op maat en verregaande flexibiliteit: wat antwoorden we aan leerkrachten die nu al op hun tandvlees zitten?

Hier is mijn eerste antwoord: blijven praten met elkaar. Ik ben geen voorstander van veelvuldig werken met grote procedures. Er moeten dan steeds regels gerespecteerd worden, dan kom je los van de realiteit van het leren en gaat de hele focus naar de regeltjes. Neen, je moet steeds terug naar deze vraag: wat kunnen we doen voor deze leerling? En ja, hierbij moeten we desnoods even loskomen van de leerkracht. Ik bedoel dat het soms meer resultaat kan opleveren de jongere voor dit specifieke vak bij deze leerkracht voor een tijdje een individueel traject te laten lopen. Hoe uitdagend ook, eigenlijk moet het uitgangspunt steeds zijn dat geen enkele leerling de school moet verlaten. Opgelet: natuurlijk kan er soms een grens overschreden zijn en dan is het aan de klassenraad om de juiste beslissing te nemen. Elke leerkracht moet zich uiteraard ondersteund weten.

Dat begrijp ik. Je zegt dat ook met zoveel woorden op pagina's 120 – 121 van het boek: "Leerlingen aan boord nemen en houden". Waar ligt voor jou de grens van de 'maakbaarheid'?

Ook hier is het de groep leerkrachten die professioneel moet optreden: ik pleit voor een 'proces van objectivering'. Alle meningen over de leerling en de concrete situatie worden samen gebracht en pas dan wordt een oordeel uitgesproken. Daar moet onvermijdelijk een gemeenschappelijk snijpunt uit oplichten. Wat leerkrachtenteams en klassenraden nodig hebben is een gemeenschappelijke

³ LIEN = Lerend Inspirerend Eerstegraads Netwerk, een netwerk van eerstegraads scholen en middenscholen over heel Vlaanderen.

woordenschat – allicht is hier nog vooruitgang te boeken en dat zal de beoordeling van een leerling ten goede komen. En uiteraard volgt daar waar nodig een doorverwijzing naar een andere studiekeuze of onderwijsvorm.

Klavertje 4 op basis van het 4 ladenmodel:

Niet ernstig, niet frequent = krediet geven
Niet ernstig, frequent = hulp zoeken
Ernstig, niet frequent = sanctie en herstel
Ernstig en frequent = sanctie + herstel + begeleiding.

Op pagina 124 wordt het 4 ladenmodel voorgesteld, een interessant gegeven: uitsluiting komt hier niet in voor, en dat begrijpen we. Maar wat doen we als leerkrachten hier toch naar grijpen omdat ze niet meer kunnen?

Mijn allereerste antwoord is inderdaad dat uitsluiting strikt genomen niet zou moeten voorkomen. Anderzijds begrijp ik wel dat het soms niet anders kan. Maar dan zijn er voor mij twee noodzakelijke voorwaarden: de grens wordt bepaald door de mensen zelf, dus het leerkrachtenteam als geheel, én er moet situatie per situatie gekeken worden. Het is echter niet de bedoeling van het boek om dit ‘as such’ op te nemen – in het licht van mijn doelstelling opteer ik ervoor om uitsluiting niet op te nemen.

Op pagina 142 las ik bij een mogelijke actie voor een leerling zonder inzet: “presentatie geven voor de klassenraad” wat zeker een origineel idee is. Heb je er al ervaring mee?

De basisidee hier achter is om jongeren aan te spreken vanuit hun passie. Ja, ik heb dit al toegepast. Je laat bijvoorbeeld een ongeïnteresseerde leerling een taak opnemen in een kleuterklas, met een welbepaalde opdracht. Daarna moet hij/zij hierover een presentatie geven aan de klassenraad. Gevolg... leerkrachten zien die jongere plots op een heel andere wijze en dat kan terug openheid genereren bij de leerkrachten en hernieuwde interesse bij de leerling – dus... dubbele winst.

⁴ Fontys Hogescholen, academiejaar 2020 – 2021, welke Tom met succes beëindigde.

Het boek bevat wel een dankwoord op pag. 144, doch geen ‘samenvattend einde’. Is dat een bewuste keuze?

Toch wel, en de reden ligt bij het feit dat ik de inleiding die nu vooraan staat eigenlijk als ‘uitleiding’ had bedoeld. Maar in de loop van het proces werd die ‘uitleiding’, in samenspraak met de uitgever, de intro, vandaar...

Tom Cox op bezoek in Berlaar – 17.12.2021

Met het oog op zijn masterproef *Educational Needs*⁴ is Tom intens bezig geweest met ‘gespreid leiderschap’. Uiteraard had hij als coördinerend directeur van SG Sint-Quintinus de kans om heel wat data te verzamelen via interviews, afgenomen bij de collega’s. Onderzoeksvraag daarbij was: welke indicatoren bevorderen gespreid leiderschap in scholen? Immers, gespreid leiderschap vormt een van de hefboomen voor onderwijskwaliteit. En zo vernemen we aan het eind van ons gesprek dat daar weer meer dan stof genoeg voorhanden is voor een volgend boek...

We wensen Tom geluk bij zijn vele ondernemingen en danken hem voor dit interview.

Jan Van Deuren